

Bijlage 3: Factoren van achterstelling binnen het onderwijs¹

De oorzaken van achterstelling van kansarme kinderen en jongeren in het onderwijs kunnen opgedeeld worden in:

- factoren aan de vraagzijde van het onderwijs (ongelijke kansen)
- factoren aan de aanbodzijde (ongelijke behandeling)

Bij ongelijke kansen veronderstellen we dat de school alle leerlingen als gelijken behandelt en gaat de aandacht uit naar factoren in het gezin en de sociale omgeving van de leerling zelf. Kansarme leerlingen² zijn zo leerlingen die minder kansen krijgen om zich te ontwikkelen doordat ze van thuis uit over minder financieel, menselijk, sociaal en cultureel kapitaal beschikken. Het gaat hierbij om een brede en heterogene groep die met elkaar gemeen heeft dat ze door hun maatschappelijk context minder kansen heeft tot ontwikkeling.

Aan de aanbodzijde reageert het onderwijs niet steeds neutraal op de sociale verschillen in de vraag naar onderwijs. Al dan niet bewust zijn scholen en leerkrachten soms geneigd om meer te investeren in sterkere leerlingen (Matteüeffect). Daarnaast kunnen de verwachtingen van de leerkracht over een leerling het gedrag van beiden beïnvloeden, waardoor de verwachtingen zichzelf gaan bevestigen (Pygmalioneffect). De negatieve verwachtingen ten opzichte van kansarme leerlingen worden versterkt door het gebruik van sociaal vertekende informatie, zoals IQ-tests. Het onderwijscurriculum zelf is evenmin neutraal. Het bouwt voornamelijk verder op theoretische en symbolische kennis, eerder dan op instrumentele kennis die in lagere sociale milieus meer aanwezig is.

De interactie van ongelijke kansen met een ongelijke behandeling zorgt voor ongelijke uitkomsten die de ongelijkheid op zijn beurt kan bevestigen en versterken (zie schema). Strategieën om de achterstelling van kansarme groepen in het onderwijs te doorbreken kunnen zich zowel op de aanbod- als de vraagzijde van het onderwijs richten. Verder gaan er stemmen op om de kans op meer gelijke uitkomsten ook rechtstreeks te verhogen door positieve discriminatie, selectief gericht op kansengroepen.

¹ Ruelens L., Nicaise I. & Desmedt E., *Gelijke onderwijskansen: we doen er wat aan, maar hoe?*, Hiva, Leuven, 2005 en Nicaise I., 'Armoede op school: oorzaken en remedies.' In: Van de Houte M. (Red.) e.a., *Schoolleiding en -begeleiding*. Kluwer, Antwerpen, oktober 1997 en Cré J., Magez W., Willems L., Olieslagers K., Van den Bosch R., Cocquet E. & Vancouillie M., *Toetsstenen faire diagnostiek*, VCLB-service, Schaerbeek, 2008

² In het kader van faire diagnostiek worden allochtone leerlingen vaak in een adem genoemd met kansarme leerlingen. Met allochtone leerlingen worden leerlingen bedoeld met een andere herkomst, een andere taal dan het Nederlands als moedertaal en dikwijls een andere culturele achtergrond. Een grote meerderheid van de allochtone leerlingen blijkt te behoren tot de kansarme groep, namelijk leerlingen die van thuis uit over minder 'kapitaal' beschikken.

